

Tömörítés

Alapfogalmak

- **Ábécé:** $\Sigma = \{\sigma_1, \sigma_2, \dots, \sigma_d\}$
- **Ábécé mérete:** d
- **Tömörítendő szöveg hossza:** n
- **Kódszó hossza:** $L = \lceil \log_2 d \rceil$ (kettes alapon vett logaritmus, felfelé kerekítve)
- **Kódtáblázat:** Az ábécé karaktereihez hozzárendelt, fix hosszúságú bináris kódokat tartalmazza
- **Kódfa:**
 - levelei az ábécé karaktereihez tartoznak
 - minden élhez egy bináris címkét rendelünk: bal él $\rightarrow 0$, jobb él $\rightarrow 1$
 - egy levélhez vezető úton az élek címkéit összeolvasva kapjuk meg az adott karakter kódszavát
 - a kódában nincs olyan kódszó, ami egy másik kódszó előtagja (prefixmentes kód)

Naiv módszer

A naiv egy olyan veszteségmentes tömörítési eljárás, amelyben minden karaktert azonos hosszúságú, fix bitsorozattal kódolunk. A kódhossz a karakterkészlet méretének függvényében a legkisebb olyan egész szám, amelyen minden karakter külön bináris kódot kaphat.

Tömörítési eljárás

1. Meghatározzuk az ábécé elemeit: $\Sigma = \{ \dots \}$
2. Meghatározzuk az ábécé méretét: $d = \dots$
3. Meghatározzuk a tömörítendő szöveg hosszát: $n = \dots$
4. Meghatározzuk kódszó hosszát: $L = \lceil \log_2 d \rceil$
5. Minden karakterhez egyedi, L bites kódszót rendelünk
6. A bemeneti szöveget karakterenként helyettesítjük a kódszavával
7. A kimeneti fájl tartalmazza:
 - a. a kódtáblázatot
 - b. a tömörített kódsorozatot

Kitömörítési eljárás

Minden L-bites szakaszhoz a kódtáblázat alapján hozzárendeljük a megfelelő karaktert

Példa 1

- Tömörítendő szöveg: ABRAKADABRA

1. $\Sigma = \{A, B, R, K, D\}$
2. $d = 5$
3. $n = 11$
4. $L = \lceil \log_2 5 \rceil = 3$
- 5.

Karakter	Kód
A	000
B	001
D	010
K	011
R	100

6. 000 001 100 000 011 000 010 000 001 100 000
A B R A K A D A B R A

- Tömörített szöveg mérete: $n * L = 11 * 3 = 33$ bit
- Kódtábla mérete: $d * 8 + d * 3 = 5 * 8 + 5 * 3 = 40 + 15 = 55$
- Teljes tömörített méret: $33 + 55 = 88$ bit *(plusz meta adatok)*
- Eredeti méret: $11 * 8 = 88$ bit *(plusz meta adatok)*

Példa 2

- Tömörítendő szöveg: ABRAKADABRAABRAKADABRAABRAKADABRA

1. $\Sigma = \{A, B, R, K, D\}$
2. $d = 5$
3. $n = 33$
4. $L = \lceil \log_2 5 \rceil = 3$
- 5.

Karakter	Kód
A	000
B	001
D	010
K	011
R	100

- Tömörített szöveg mérete: $n \cdot L = 33 \cdot 3 = 99$ bit
- Kódtábla mérete: $d \cdot 8 + d \cdot 3 = 5 \cdot 8 + 5 \cdot 3 = 40 + 15 = 55$
- Teljes tömörített méret: $99 + 55 = 154$ bit (plusz meta adatok)
- Eredeti méret: $33 \cdot 8 = 264$ bit (plusz meta adatok)

Előnye

- Egyszerű
- Az eredeti adat teljesen visszaállítható, semmilyen információ nem vesz el
- Minden kódszó fix hosszúságú \rightarrow a bitsorozatot egyszerűen szakaszokra lehet bontani
- Nem szükséges bonyolult fa vagy keresés (ellentétben pl. a Huffman-kóddal)

Hátránya

- A gyakori karakterek ugyanannyi bitet kapnak, mint a ritkán előfordulók, ezért a tömörítési arány sokkal rosszabb, mint változó hosszúságú kódoknál (pl. Huffman)
- A fájlban a kódtáblát is el kell menteni, ami rövid szövegeknél nagy többletet jelenthet.
- Ha az ábécé túl nagy (d nagy), akkor a szükséges kódszóhossz ($\lceil \log_2 d \rceil$) is megnő, és a tömörítés értelme elvész
- Egy 90%-ban „A”-ból álló szöveg ugyanannyiba kerül, mint egy teljesen vegyes szöveg (ugyanakkora ábécé mellett)

Huffman-kód

A Huffman-kódolás egy olyan veszteségmentes tömörítési eljárás, amelyben a gyakrabban előforduló karakterek rövidebb, a ritkébbak hosszabb kódszót kapnak. A kódfát a karakterek gyakorisága alapján építjük, így a teljes kódolt üzenet hossza optimálisan minimális lesz a prefixmentes kódok között.

Tömörítési eljárás

1. Határozzuk meg a karakterekhez tartozó gyakoriságokat
2. Hozzunk létre minden karakterből egy fát a gyakoriság, mint kulcs segítségével (tehát itt lesz sok-sok 1 csúcsból álló fánk)
3. Tegyük be az összes így kapott fát, egy min-prioritásos sorba (tehát itt a kis fák egy csúcsként fognak viselkedni)
4. Vegyünk ki két csúcsot (fát) a sorból
5. Készítsünk egy szülőt a két fa gyökércsúcsának, ahol a kulcs a két fa gyökércsúcsában lévő kulcs összege lesz, továbbá a bal élt címkézzük „0”-val, a jobb élt pedig „1”-el
6. Az így 2 fából és egy harmadik csúcsból alkotott fát tegyük vissza a min-prioritásos sorba
7. Ismételjük meg az egészet a 4. lépéstől, ameddig a min-prioritásos sorban legalább 2 elem van
8. Ha szerencsénk van, itt már csak egy fa szerepel a sorban, ezt nevezzük kódfának
9. A kódfában balra vagy jobbra egészen a levélig haladva ki tudjuk olvasni az adott karakterhez (ami ugye a levélben van) tartozó kódszót az élek címkéiről
10. Építsük fel a kódtáblázatot a 9. pont alapján
11. A kimeneti fájl tartalmazza:
 - a. a kódtáblázatot
 - b. a tömörített kódsorozatot

Kitömörítési eljárás

A tömörített szöveget elkezdjük olvasni, és ha találunk olyan sorozatot ami a kódtáblában szerepel, akkor az a sorozat a kódtáblában lévő karakternek fog megfelelni

Példa 1

- Tömörítendő szöveg: AZABBRAKADABRAA
- $\Sigma = \{A, Z, B, R, K, D\}$

Karakter	Előfordulás
A	7
B	3
D	1
K	1
R	2
Z	1

1. < 1,D 1,K 1,Z 2,R 3,B 7,A >

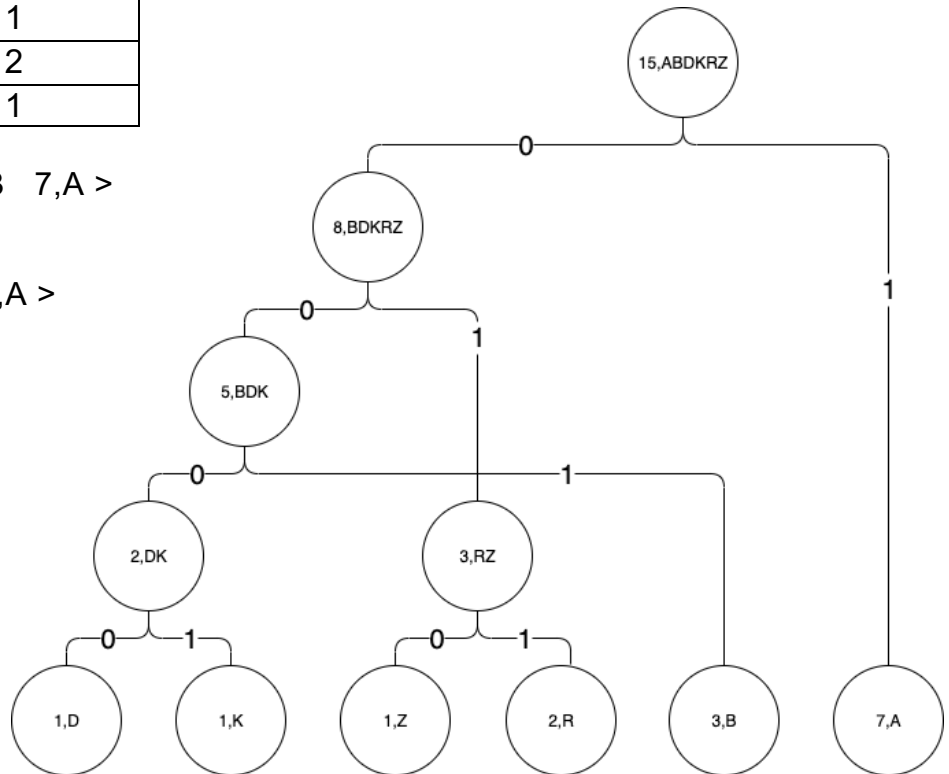
2. < 1,Z 2,DK 2,R 3,B 7,A >

3. < 2,DK 3,B 3RZ 7,A >

4. < 3RZ 5,BDK 7,A >

5. < 7,A 8,BDKRZ >

6. < 15,ABDKRZ >

Karakter	Kód	Előfordulás
A	1	7
B	001	3
D	0000	1
K	0001	1
R	011	2
Z	010	1

- 1 010 1 001 001 011 1 0001 1 0000 1 001 011 1 1
A Z A B B R A K A D A B R A A
- Tömörített szöveg mérete: $7*1 + 3*3 + 1*4 + 1*4 + 2*3 + 1*3 = 33$ bit
- Kódtábla mérete: $6*8 + 1 + 3 + 4 + 4 + 3 + 3 = 66$ bit
- Teljes tömörített méret: $33 + 66 = 99$ bit (plusz meta adatok)
- Eredeti méret: $15 * 8 = 120$ bit (plusz meta adatok)

Példa 2

- Tömörítendő szöveg:
AZABBRAKADABRAAAZABBRAKADABRAAAZABBRAKADABRAA
- $\Sigma = \{A, Z, B, R, K, D\}$

Karakter	Előfordulás
A	21
B	9
D	3
K	3
R	6
Z	3

7. < 3,D 3,K 3,Z 6,R 9,B 21,A >

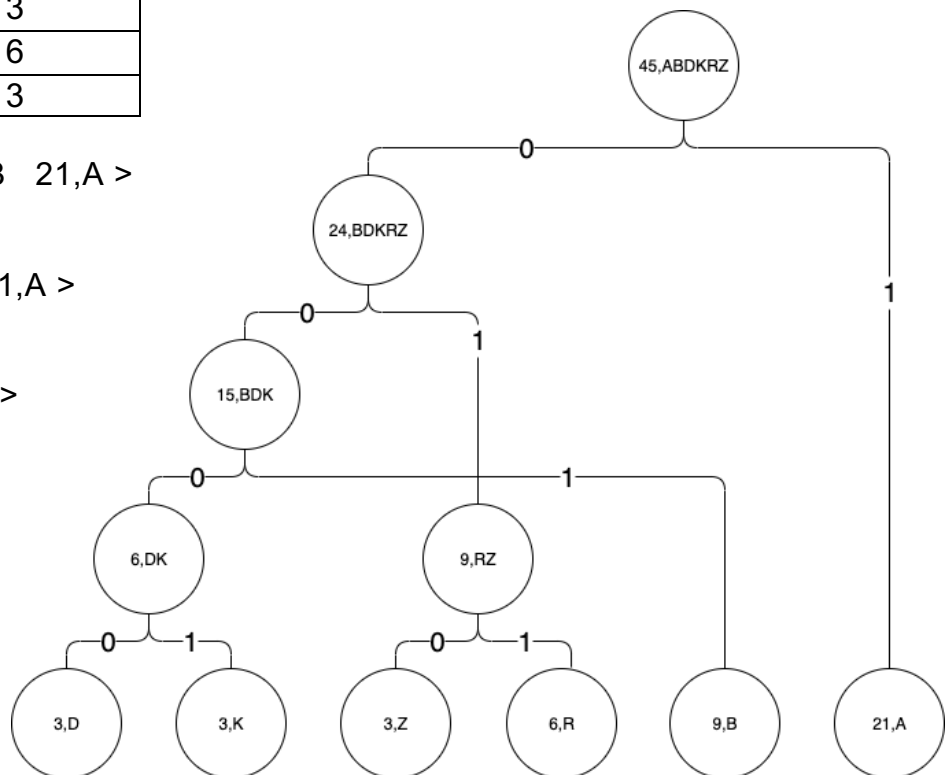
8. < 3,Z 6,DK 6,R 9,B 21,A >

9. < 6,DK 9,B 9,RZ 21,A >

10. < 9,RZ 15,BDK 21,A >

11. < 21,A 24,BDKRZ >

12. < 45,ABDKRZ >

Karakter	Kód	Előfordulás
A	1	21
B	001	9
D	0000	3
K	0001	3
R	011	6
Z	010	3

- Tömörített szöveg mérete: $21 \cdot 1 + 9 \cdot 3 + 3 \cdot 4 + 3 \cdot 4 + 6 \cdot 3 + 3 \cdot 3 = 99$ bit
- Kódtábla mérete: $6 \cdot 8 + 1 + 3 + 4 + 4 + 3 + 3 = 66$ bit
- Teljes tömörített méret: $99 + 66 = 165$ bit (plusz meta adatok)
- Eredeti méret: $45 \cdot 8 = 360$ bit (plusz meta adatok)

Előnye

- Mindig a lehető legrövidebb átlagos kódhosszt adja meg a karaktergyakoriságok alapján
- Az eredeti adat teljesen visszaállítható, semmilyen információ nem vesz el
- Minél nagyobb az eltérés a gyakori és ritka karakterek előfordulásában, annál hatékonyabb

Hátránya

- A dekódoláshoz ismerni kell a kódfát vagy a kódtáblát, ami plusz helyet foglal
- A kódszavak változó hosszúságúak, ezért nem lehet egyszerűen szakaszokra vágni a bitsorozatot

LZW (Lempel–Ziv–Welch) tömörítés

Az LZW tömörítés egy veszteségmentes adat-tömörítési algoritmus. Az algoritmus célja, hogy ismétlődő minták és szimbólumok hatékony kódolásával csökkentse az adatmennyiséget.

Az LZW tömörítés során:

- Nincs szükség előzetes statisztikai elemzésre (ellentétben a Huffman-kódolással)
- A kódtáblázat a feldolgozás közben épül fel

Tömörítési eljárás

1. Vegyük fel a kódtáblázatba az összes karaktert
2. Olvassunk be egy karaktert
 - a. Ha nem tudtunk beolvasni (elfogyott a bemenet), írjuk ki az előző „szó” kódját
 - b. Végeztünk
 - c. Egyébként menjünk tovább a 3. lépésre
3. Konkaténáljuk az előző és a beolvasott „karaktereket”
 - a. Ha a konkaténált „szó” benne van a kódtáblázatban
 - i. Akkor az előző „szó” legyen a konkaténált „szó”
 - b. Ha a konkaténált „szó” nincs benne a szótárban
 - i. Vegyük fel a konkaténált „szót” a kódtáblázatba
 - ii. Írjuk ki az előző „szó” kódját
 - iii. Az előző „szó” legyen a beolvasott „szó”
4. Vissza a 2. lépésre

1	inicializál()
2	előző := ""
3	beolvasott := új_karakter
4	if beolvasott = null then
5	kiír (előző)
6	exit ()
7	konkaténált := előző + beolvasott
8	ismert := konkaténált ∈ kódtáblázat
9	if ismert then
10	előző := konkaténált
11	jump (line_3)
12	else
13	kódtáblázat.add (konkaténált)
14	kiír (előző)
15	előző := beolvasott
16	jump (line_3)

Példa

Tömörítendő szöveg: ABAB ABAA CAAA AAAA A (space nélkül)

karakter / szó	kód	lépés	előző	beolvasott	konkatenált	ismert	output
A	1	1	-	A	-	1	-
B	2	2	A	B	AB	0	1
C	3	3	B	A	BA	0	2
AB	4	4	A	B	AB	1	-
BA	5	5	AB	A	ABA	0	4
ABA	6	6	A	B	AB	1	-
ABAA	7	7	AB	A	ABA	1	-
AC	8	8	ABA	A	ABAA	0	6
CA	9	9	A	C	AC	0	1
AA	10	10	C	A	CA	0	3
AAA	11	11	A	A	AA	0	1
AAAA	12	12	A	A	AA	1	-
		13	AA	A	AAA	0	10
		14	A	A	AA	1	-
		15	AA	A	AAA	1	-
		16	AAA	A	AAAA	0	11
		17	A	A	AA	1	-
		18	AA	-	-	-	10

- Tömörített szöveg: 1,2,4,6,1,3,1,10,11,10
- Ellenőrzés (nem kitömörítés): A,B,AB,ABA,A,C,A,AA,AAA,AA = ABAB ABAA CAAA AAAA A
- Megjegyzés:
 - Az első lépés kicsit értelemszerűen eltérő
 - A lépés oszlop nem vonatkozik a kódtáblára
 - A lépésszámokat és a beolvasott karaktereket érdemes előre felvenni a táblázatba, mivel bemenettől függően ezek előre meghatározhatók (így könnyebb nem belebonyolódni)
 - Gyakorlásra: https://denvaar.dev/playground/lzw_encode.html
 - A weboldalon már van egy alapértelmezett kódtábla, amiben az ascii karakterekhez a hozzájuk tartozó integert rendeli kódként, tehát pl. az „A” kódja 65, a „B” kódja 66, a „C” kódja 67, ...
 - Az új „szavak” kódja 257-től kezdődik

Kitömörítési eljárás

1. Vegyük fel a kódtáblázatba az összes karaktert
2. Olvassunk be egy kódot
 - a. Ha nem tudunk beolvasni (elfogyott a bemenet) végeztünk
 - b. Egyébként menjünk tovább
 - c. Ha a beolvasott kód benne van a kódtáblázatban
 - i. Vegyük ki a hozzá tartozó karakterláncot
 - ii. Írjuk ki a karakterláncot
 - iii. Vegyük fel a kódtáblázatba: előző karakterlánc + első karaktere a jelenlegi karakterláncnak
 - d. Ha a beolvasott kód NINCS benne van a kódtáblázatban (*speciális eset*)
 - i. Vegyük az előző karakterlánc + előző karakterlánc első karakterének a konkatenációját
 - ii. Vegyük fel a konkatenált „szót” a szótárba
 - iii. Írjuk ki a konkatenált „szót”
3. Legyen az előző karakterlánc a jelenlegi karakterlánc
4. Vissza a 2. lépésre

1	inicializál()
2	előző := ""
3	beolvasott := új_kód
4	if beolvasott is null then
5	exit()
6	if beolvasott in kódtáblázat then
7	jelenlegi := kódtáblázat [beolvasott]
8	else
9	jelenlegi := előző + előző [0]
10	kiír(jelenlegi)
11	kódtáblázat.add(previous + jelenlegi[0])
12	előző := jelenlegi

Példa

Kitömörítendő szöveg: 1,2,4,6,1,3,1,10,11,10

karakter / szó	kód	lépés	beolvasott	előző	jelenle	új szó	output
A	1	1	1	-	A	-	A
B	2	2	2	A	B	AB	B
C	3	3	4	B	AB	BA	AB
AB	4	4	6	AB	ABA	ABA	ABA
BA	5	5	1	ABA	A	ABAA	A
ABA	6	6	3	A	C	AC	C
ABAA	7	7	1	C	A	CA	A
AC	8	8	10	A	AA	AA	AA
CA	9	9	11	AA	AAA	AAA	AAA
AA	10	10	10	AAA	AA	AAAA	AA
AAA	11						
AAAA	12						

- Output: A B AB ABA A C A AA AAA AA = ABAB ABAA CAAA AAAA A
- *Megjegyzés:*
 - Az első lépés kicsit értelemszerűen eltérő
 - A lépés oszlop nem vonatkozik a kódtáblára
 - A lépésszámokat és a beolvasott karaktereket érdemes előre felvenni a táblázatba, mivel bemenettől függően ezek előre meghatározhatók (így könnyebb nem belebonyolódni)
 - Gyakorlásra: https://denvaar.dev/playground/lzw_decode.html
 - A weboldalon már van egy alapértelmezett kódtábla, amiben az ascii karakterekhez a hozzájuk tartozó integert rendeli kódként, tehát pl. az „A” kódja 65, a „B” kódja 66, a „C” kódja 67, ...
 - Az új „szavak” kódja 257-től kezdődik

Előnye

- Nem kell előre ismerni a szöveg statisztikáját, menet közben építi a szótárat
- Általánosan jó tömörítési arány, különösen akkor, ha sok ismétlődés vagy minta van a szövegben
- Veszteségmentes tömörítés

Hátránya

- rövid vagy nagyon változatos adatoknál a tömörítés akár nagyobb is lehet, mint az eredeti
- ha nincs korlátozva, a szótár túl nagyra duzzadhat; ha korlátozva van, akkor kezelni kell a túlsordulást

AVL fák

Az AVL fa egy speciális bináris keresőfa (Binary Search Tree, BST), amelyet önkiegyensúlyozó bináris keresőfának is nevezünk. Lényege, hogy a beszúrások és törlések után automatikusan biztosítja, hogy a fa magassága a lehető legkisebb maradjon.

Az alapelv:

- Ha ez a különbség mindig -1 , 0 vagy $+1$, akkor a fa kiegyensúlyozott
- Ha ennél nagyobb eltérés keletkezne, akkor a fa rotációkkal kiegyenlíti magát

Ennek köszönhetően az AVL fa garantálja, hogy:

- a keresés, beszúrás és törlés műveletek $O(\log n)$ időben futnak
- a fa magassága mindig logaritmikus marad a csomópontok számához képest

Szorgalmi feladatok

1. Tömörítsd a Naiv módszerrel az alábbi szöveget. (1 pont)

- HUMBABUMBLAKUMPALUMPABUUUUU

Továbbá add meg a

- Kódtáblát
- Kódtábla méretét
- Tömörített szöveg méretét
- A szöveg eredeti méretét

2. Tömörítsd a Huffman módszerrel az alábbi szöveget. (1 pont)

- HUMBABUMBLAKUMPALUMPABUUUUU

Továbbá add meg a

- Kódfát
- Kódtáblát
- Kódtábla méretét
- Tömörített szöveg méretét
- A szöveg eredeti méretét

3. Miért működik úgy az LZW speciális esete ahogy? (1 pont)

4. Tömörítsd az LZW módsszerrel az „XXYXXXYXXYXZYZZZZZXZY” szöveget. (1 pont)